

หมวดที่ 2

พลแห่งหนึ่

ส่วนที่ 4 เพิกถอนการถือส (มาตรา 237 - มาตรา 240)

มาตรา 237 เจาหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียใตซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำลงทั้งรู้อยู่ว่าจะเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความชอบนั้นมิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ใดลากงอกแต่การนั้นมีใครเหาถึงขอความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นควย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสนาหา ทานวาเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รฝายเดี่ยวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนไค

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ทานมิให้ใช้บังคับแก่นิติกรรมใคอันมิไคมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน

1. ความมุ่งหมายของการเพิกถอนการฉ้อฉล ก็เพื่อให้เจ้าหนี้เข้ามาควบคุมการทำนิติกรรมใด ๆ ของลูกหนี้ ที่ทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยถอยลงไป จนเป็นการเสียหายแก่เจ้าหนี้ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า การที่บุคคลใดตกเป็นลูกหนี้นั้นมีไคหมายความว่า ลูกหนี้จะไม่มีสิทธิในทรัพย์สินของตนเอง แต่ลูกหนี้ยังมีอิสระบริบูรณ์ในอันที่จะจำหน่าย จ่ายโอน หรือสละประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นไค ซึ่งการกระทำของลูกหนี้ดังกล่าว อาจจะเป็นการเสียหายแก่เจ้าหนี้ไค ฉะนั้น การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้ไคเข้ามาควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ไค จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้

การฉ้อฉล หมายถึงการทุจริตฉ้อโกงของลูกหนี้⁽¹⁾ หรือการกระทำของลูกหนี้ที่รู้อยู่ว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ (มาตรา 237 วรรคแรก) ฉะนั้น นิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉล หมายถึงนิติกรรมที่ลูกหนี้ได้กระทำการทุจริตฉ้อโกง⁽²⁾ เจ้าหนี้หรือนิติกรรมใค ๆ ที่ลูกหนี้ไคทำลงทั้งที่รู้อยู่ว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ซึ่งเป็นผลให้เจ้าหนี้ขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นเสียไค

1 พระยาเทพวิสุร ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 871

2 นอกจาก มาตราการคุ้มครองตามมาตรา 237 ของ ป.พ.พ.แล้ว ในประมวลอาญา ยังมีบทลงโทษลูกหนี้ฐานฉ้อโกงเจ้าหนี้อีกด้วย ตามมาตรา 350 ป. อาญา

2. การฉ้อฉล ตามมาตรา 237 นี้ ต่างกับกลฉ้อฉล ตามมาตรา 159 กล่าวคือ การฉ้อฉล เป็นมาตรการที่กฎหมายให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ที่จะควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้จากการกระทำของลูกหนี้ ที่รู้หรือว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ โดยที่เจ้าหนี้มิได้ถูกหลอกลวงให้หลงผิดหรือสำคัญผิด และจะ เกิดการฉ้อฉลขึ้นก็หลังจากการดำเนินกิจกรรมแล้ว อนึ่ง นิติกรรมที่ลูกหนี้ทำไปเพื่อการฉ้อฉลเจ้าหนี้ ถือว่าเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ ไม่ตกเป็นโมฆะ หรือโมฆียะ กฎหมายเพียงแต่บัญญัติให้เจ้าหนี้เพิกถอน ใดโดยฟ้องขอศาลให้เพิกถอน

สำหรับกลฉ้อฉลนั้น ไม่เกี่ยวกับสิทธิการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้แต่ประการใด หากแต่เป็นการใช้อุบายหลอกลวงให้เขาเข้าทำนิติกรรม ซึ่งเป็นผลให้นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆียะ ถูกบอกกลางได้โดยไม่ต้องฟ้องร้องขอศาล และจะเกิดกลฉ้อฉลขึ้นก็ก่อนทำนิติกรรม

3. ลักษณะการเพิกถอนการฉ้อฉล เป็นการใช้สิทธิของเจ้าหนี้เอง โดยเฉพาะเพื่อเพิกถอน หรือทำลายนิติกรรมของลูกหนี้ที่ทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยถอยลงไป โดยที่เจ้าหนี้มิได้ใช้ สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้แทนลูกหนี้ตามมาตรา 233 ฉะนั้น ในคดีขอเพิกถอนการฉ้อฉลของเจ้าหนี้ จึงไม่ต้องเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีอย่างการใช้สิทธิเรียกร้อง ตามมาตรา 234

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือในตัวของมาตรา 237 ไม่ได้บัญญัติว่า นิติกรรมที่ลูกหนี้ กระทำไปทั้งที่รู้หรือว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบนั้นตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะ ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ลูกหนี้ยังมีอิสระสมบูรณ์ในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนเอง ฉะนั้น แม่วานิติกรรมที่ ลูกหนี้ได้กระทำไปนั้นจะเป็นการฉ้อฉล เจ้าหนี้ตามมาตรา 237 ก็ตาม แต่ตราয়ที่เจ้าหนี้ยังไม่ เพิกถอน นิติกรรมนั้นก็ยังสมบูรณ์อยู่

4. เงื่อนไขเพิกถอนการฉ้อฉลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายลูกหนี้จะต้องปรากฏว่าลูกหนี้เป็นผู้มี หนี้สินล้นพ้นตัว (insolvabilite) ไม่สามารถชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ คำว่าหนี้สินล้นพ้นตัว นี้ไม่มีความหมายดังเช่นในกฎหมายล้มละลายที่ว่าหนี้สินมากกว่าสินทรัพย์ ฉะนั้น เพียงแต่ทรัพย์สิน ของลูกหนี้ไม่เพียงพอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ได้ ก็อาจจะอยู่ในความหมายที่ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ตามมาตรา 237 ที่เจ้าหนี้ขอเพิกถอนนิติกรรมของลูกหนี้ได้

นอกจากนี้ลูกหนี้จะต้องรู้ว่านิติกรรมที่ตนได้ทำไปนั้นเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ถึงจะเป็นการฉ้อฉลที่เจ้าหนี้ขอเพิกถอนได้ เช่น ลูกหนี้เป็นคณินที่สิ้นล้นพันตัว รู้ว่าตนไม่มีทรัพย์สินพอจะชำระหนี้ทั้งหมด จึงได้จำหน่าย จ่ายโอนทรัพย์สินให้แก่ญาติพี่น้องไป หรือสละประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินของตน แต่ถ้าหากลูกหนี้ทำนิติกรรมโดยไม่รู้ว่าจะเป็นการให้เจ้าหนี้เสียเปรียบแล้ว เจ้าหนี้ย่อมไม่มีสิทธิที่จะขอเพิกถอนนิติกรรมของลูกหนี้ได้ ทั้งนี้เพราะว่าทรัพย์สินเป็นของลูกหนี้ที่ลูกหนี้สามารถที่จะจำหน่ายใช้สอยได้โดยลำพัง ฉะนั้น ถ้าให้เจ้าหนี้เพิกถอนนิติกรรมของลูกหนี้ได้หมด แม้กระทั่งไม่เป็นการเสียเปรียบแก่เจ้าหนี้แล้ว ลูกหนี้ก็จะจำหน่ายหรือจับจ่ายทรัพย์สินของตนที่มีอยู่ไม่ได้เลย เช่น ลูกหนี้พิจารณาเห็นว่าตนเองยังสามารถมีทรัพย์สินพอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ ก็ถือว่าลูกหนี้กระทำโดยสุจริตไม่รู้อาจะเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ จึงขอเพิกถอนไม่ได้ แม้ความจริงจะปรากฏภายหลังว่าไม่มีทรัพย์สินเพียงพอชำระก็ตาม

สำหรับกรณีที่จะพิจารณาว่าลูกหนี้รู้หรือ ไม่รู้ว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงโดยอนุมานจากพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงว่าลูกหนี้ได้รู้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นทางทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบหรือไม่ เช่น ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ใช้หนี้แล้ว ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่น ลูกหนี้ขายที่ดินไปถือได้ว่าลูกหนี้รู้อยู่ ว่าทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ เพิกถอนได้ (ฎีกา 635/2511)

5. ในส่วนที่เกี่ยวกับเงื่อนไขเจ้านั้น เจ้าหนี้ที่จะใช้สิทธิเพิกถอนการฉ้อฉลนั้น กฎหมายมิได้ระบุลงไปว่าจะต้องเป็นเจ้านั้นชนิดใด ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้สามัญหรือเจ้าหนี้มีประกันก็มีสิทธิที่จะขอเพิกถอนการฉ้อฉลได้ทั้งนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ เงื่อนไขของเจ้าหนี้ เรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้⁽¹⁾

มีปัญหาว่า ถ้าหนี้ของเจ้าหนี้มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขบังคับไว้ เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเพิกถอนตามมาตรา 237 ได้หรือไม่ ปัญหานี้ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ ใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้⁽²⁾

1, 2 ค.ม.ตรา 233

ทั้งนี้ เพราะว่าการเพิกถอน การฉ้อฉลก็เช่นเดียวกับการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ให้สิทธิเจ้าหนี้ ควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อป้องกันสิทธิของเจ้าหนี้ แม่หนี้ของเจ้าหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ เจ้าหนี้ก็ยังขอเพิกถอนได้ อีกทั้งมาตรา 237 ก็ไม่ได้บัญญัติว่าหนี้ของเจ้าหนี้ที่จะฟ้องเพิกถอนต้อง ถึงกำหนดเสียก่อนด้วย อนึ่ง มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า⁽¹⁾ การที่ลูกหนี้ทำการฉ้อฉลเจ้าหนี้ถือ ได้ว่าเป็นการทำให้ประโยชน์แห่งเงื่อนเวลานั้นสิ้นสุดลง ซึ่งเท่ากับว่าหนี้ถึงกำหนดชำระทันที

สำหรับหนี้ของเจ้าหนี้ที่มีเงื่อนไขนั้น ถ้าหากเป็นหนี้มีเงื่อนไขบังคับก่อน ตราบิดเงื่อนไข นั้นยังไม่สำเร็จ เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเพิกถอนไม่ได้ เพราะยังไม่มีสภาพเป็นเจ้าหนี้ สำหรับกรณีเงื่อนไข บังคับหลังนั้น มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า⁽²⁾ เจ้าหนี้สามารถกระทำได้ในระหว่างที่อยู่ในเงื่อนไข นั้น

หนี้ของเจ้าหนี้ที่ฟ้องขอเพิกถอนนั้นจะต้องเกิดขึ้นก่อนที่ลูกหนี้ได้ทำนิติกรรมอันเป็นการ ฉ้อฉล ทั้งนี้ เพราะกฎหมายได้บัญญัติว่าลูกหนี้ได้กระทำนิติกรรมทั้งที่รู้ตัวว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ฉะนั้น ถ้าหากหนี้ของเจ้าหนี้เกิดภายหลังจากการที่ลูกหนี้ทำนิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉลแล้ว ก็ไม่เห็นทางที่ลูกหนี้จะกระทำนิติกรรมให้เป็นที่เสียเปรียบแก่เจ้าหนี้ได้เลย เพราะไม่มีใครเป็น เจ้าหนี้ในขณะที่ลูกหนี้ทำนิติกรรมเพื่อการฉ้อฉลนั่นเอง เช่น ก. เป็นลูกเศรษฐีจำหน่ายทรัพย์สิน ของตนไปหมดสิ้นแล้ว ก. ไปกู้ยืมเงิน ข. มาใช้ 1,000 บาท ดังนี้ ข. เจ้าหนี้จะมาขอเพิกถอน นิติกรรมทั้งหลายที่ ก. ลูกหนี้ได้กระทำไปก่อนหน้ากันไม่ได้ เพราะในระหว่างที่ ก. ลูกหนี้ทำ นิติกรรมจำหน่ายทรัพย์สินของตนนั้น ข. ยังไม่ได้เป็นเจ้าหนี้ ก. เลย และก็ไม่รู้เลยว่า การจำหน่าย ทรัพย์สินนั้นจะเป็นการทำให้ ข. เสียเปรียบแต่ประการใด (ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของ ข. ผู้ใหญ่ต้อง พิจารณาว่าสมควรจะให้ ก. ลูกหนี้กู้หรือไม่ โดยดูว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินพอจะบังคับชำระหนี้ได้หรือไม่)

1 Boris Starck ; Droit Civil หน้า 790

2 Boris Starck ; Droit Civil หน้า 790

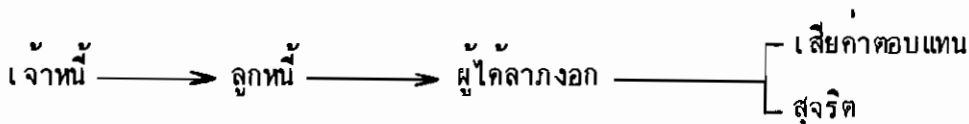
6. สำหรับเงื่อนไขฝ่ายผู้ไต่กลางอก ผู้ไต่กลางอกหมายถึงกรณีที่ทำนิติกรรมกับลูกหนี้ นักกฎหมายบางท่านเรียกว่า ผู้รับประโยชน์⁽¹⁾ ซึ่งมีความหมายกว้างกว่าผู้รับโอน ทั้งนี้เพราะในบางกรณีอาจจะไม่มีการรับโอนทรัพย์สินจากลูกหนี้ก็ได้ เช่น ลูกหนี้ปลดหนี้ให้ ฯลฯ กรณีนี้ก็ถือว่าอยู่ในความหมายผู้ไต่กลางอก

มีปัญหาว່ว่าผู้ไต่กลางอก (ผู้ได้รับประโยชน์จากนิติกรรมของลูกหนี้) จะได้รับความคุ้มครองเพียงใด ซึ่งเมื่อพิจารณาจากมาตรา 237 วรรคแรก ตอนท้ายแล้ว พอจะสรุปหลักได้ดังนี้

ก. ถ้าผู้ไต่กลางอกเสียค่าตอบแทน เช่น กรณีซื้อขายเจ้าหนี้จะขอเพิกถอนได้ก็ต่อเมื่อผู้ไต่กลางอกได้รู้⁽²⁾ ลูกหนี้ได้ทำการจัดลเจ้าหนี้ ฉะนั้น ถ้าผู้ไต่กลางอกซื้อทรัพย์สินจากลูกหนี้โดยสุจริตไม่ทราบว่ ลูกหนี้ทำการจัดลเจ้าหนี้ กรณีนี้ผู้ไต่กลางอกได้รับความคุ้มครอง

ข. ถ้าผู้ไต่กลางอกไม่เสียค่าตอบแทน เช่น ลูกหนี้ทำการยกทรัพย์สินให้ผู้ไต่กลางอกโดยเสน่หา ในกรณีนี้แม้ว่าผู้ไต่กลางอกจะสุจริตไม่ทราบว่มีการจัดลเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ก็ขอเพิกถอนได้เพราะมาตรา 237 บัญญัติว่า เพียงแต่ลูกหนี้ได้รู้ฝ่ายเดียวก็พอที่จะขอเพิกถอนได้

แผนภูมิที่ผู้ไต่กลางอกจะได้รับความคุ้มครอง

1 ศ. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 หน้า 970 และพระยาวิฑูรย์ ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 876

2 ที่ว่ารู้นี้หมายถึง รู้นในขณะที่ทำนิติกรรมอันเป็นการจัดล ถ้าในขณะทำนิติกรรมผู้ไต่กลางอกไม่รู้ แต่มารูภายหลัง เจ้าหนี้ขอเพิกถอนไม่ได้

มีปัญหาตามมาว่าทำไมกฎหมายจึงให้ความแตกต่างของการเพิกถอนระหว่างผู้ไต่ลางอกที่เสียค่าตอบแทนและไม่เสียค่าตอบแทน ทั้งนี้ก็เพราะว่ากรณีที่ผู้ไต่ลางอกเสียค่าตอบแทนนั้นกฎหมายมุ่งจะคุ้มครองผู้ไต่ลางอกมิให้ต้องเสียหายจากทรัพย์สินที่ไต่มา เมื่อเขาสุจริตซึ่งตรงกับหลักกฎหมายโรมันที่ว่า (Certant pro damno vitando) แต่ถ้าเป็นกรณีผู้ไต่ลางอกได้ทรัพย์สินมาโดยเสนหาไม่เสียค่าตอบแทน จะเห็นได้ว่าผู้ไต่ลางอกได้ประโยชน์จากลูกหนี้ฝ่ายเดียว ไม่เสียค่าตอบแทนอะไรเลย จึงไม่มีความเสียหายจากทรัพย์สินที่ไต่มา ฉะนั้น แม้เขาจะสุจริตก็เพิกถอนได้ซึ่งตรงกับหลักกฎหมายโรมันที่ว่า (certant pro lucro captando)

ตัวอย่างในการพิจารณาว่าเสียค่าตอบแทนหรือไม่ เช่น ลูกหนี้โอนที่ดินติดจำนองให้ผู้ไต่ลางอกโดยระบุว่าผู้ไต่ลางอกต้องไปไถถอนจำนองเอาเองเช่นนี้ถือว่า ผู้ไต่ลางอกไม่เสียค่าตอบแทน (คำพิพากษาฎีกาที่ 775/2508) เหตุผลเพราะว่า การที่จะต้องไถถอนจำนองนั้นเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของผู้รับโอนทรัพย์สินที่ติดจำนองอยู่แล้ว ซึ่งแตกต่างกับกรณีลูกหนี้เป็นหนี้ ผู้ไต่ลางอกและยกที่ดินติดจำนองให้ผู้ไต่ลางอก กรณีนี้ถือว่าไม่เสียค่าตอบแทน

อนึ่ง โปรดสังเกตว่า คำว่า "ผู้ไต่ลางอก" ในมาตรา 237 นี้ มีความหมายแตกต่างกับคำว่า "บุคคลภายนอก" ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 238 กล่าวคือ ผู้ไต่ลางอกในมาตรา 237 หมายถึงผู้กระทำการนิติกรรมกับลูกหนี้ หรือผู้ได้รับประโยชน์จากนิติกรรมของลูกหนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนบุคคลภายนอกตามมาตรา 238 หมายถึง บุคคลที่ได้รับโอนจากผู้ไต่ลางอกอีกต่อหนึ่งซึ่งจะได้กล่าวในมาตราต่อไป

7. การขอเพิกถอนการฉ้อฉลตามมาตรา 237 นี้ เป็นการเพิกถอนนิติกรรมระหว่างลูกหนี้กับผู้ไต่ลางอก เช่น ลูกหนี้โอนทรัพย์สินของตนให้ผู้อื่นเพื่อหลบหลีกการยึดทรัพย์สินของเจ้าหนี้ ฯลฯ ฉะนั้น ถ้าหากปรากฏว่าการกระทำของลูกหนี้ไม่ใช่นิติกรรม เช่น ลูกหนี้เข้าจัดการงานนอกสั่ง รับเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไว้เป็นลามกควรวัด หรือละเมิดทำให้ผู้อื่นเสียหาย ฯลฯ เหล่านี้ แม้เจ้าหนี้จะเสียหายโดยลูกหนี้รู้ก็ตาม เจ้าหนี้ก็ฟ้องขอเพิกถอนการกระทำของลูกหนี้ดังกล่าวไม่ได้

สำหรับเงื่อนไขเกี่ยวกับนิติกรรมที่ขอเพิกถอนนี้ มีหัวข้อที่จะต้องพิจารณาคงนี้

- ก. ต้องมีการเสียเปรียบแก่เจ้าหนี้
- ข. นิติกรรมที่จะขอเพิกถอนได้
- ค. นิติกรรมที่ไม่มีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน

8. ที่ว่านิติกรรมที่ขอเพิกถอนนี้ต้องมีการเสียเปรียบแก่เจ้าหนี้ หมายความว่าอย่างไร คำว่า "เสียเปรียบ" นี้⁽¹⁾ หมายถึงลักษณะของนิติกรรมที่ลูกหนี้ทำไปนั้น ทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลงไป⁽²⁾ ไม่พอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ หรือเป็นนิติกรรมที่ทำให้ลูกหนี้จนลง (acte d' appauvrisement) เสียหายแก่เจ้าหนี้

อนึ่ง คำว่า เสียหาย หรือเสียเปรียบนี้ ตามหลักดั้งเดิม (formule Traditionnelle) เห็นว่าเป็นผลมาจากนิติกรรมที่จะถูกเพิกถอนนั้นได้เพิ่มภาระการมีหนี้สินส่วนตัวของลูกหนี้ (Augmenté l' Insolvabilite du debiteur) ซึ่งตามความคิดเห็นดังกล่าวเนนว่า

- ถ้านิติกรรมที่ลูกหนี้ได้ทำไปนั้นไม่ลดโอกาสของเจ้าหนี้ที่จะขอรับชำระหนี้แล้ว นิติกรรมนั้นก็ไม่สามารถที่จะถูกฟ้องขอเพิกถอนได้⁽³⁾ ทั้งนี้เพราะเจ้าหนี้ยังมีโอกาสที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้อยู่ จึงเข้าหลักที่ว่า เมื่อไม่เสียประโยชน์จึงฟ้องไม่ได้ (pas d' interet, pas d' action)

1 ในคำแปลภาษาอังกฤษใช้คำว่า "prejudice" เช่นเดียวกับการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ตามมาตรา 233 แต่ในภาษาไทยกลับใช้ต่างกัน กล่าวคือ มาตรา 233 ใช้ว่าเสียประโยชน์ แต่มาตรา 237 ใช้ว่าเสียเปรียบ อย่างไรก็ตามทั้ง 2 คำ ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน

2 ฎีกาที่ 874/2490, 601/2497

3 si l'acte fait par le débiteur ne diminue pas les chances des Créanciers de se faire payer, il échappe à l'action paulienne

ในทางตรงกันข้าม ถ้านิติกรรมนั้นได้ทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ออกจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้โดยไม่ได้ค่าตอบแทนที่เพียงพอ (รวมทั้งเงื่อนไขประกอบด้วย เจ้าหนี้ฟ้องขอเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้⁽¹⁾) เช่น การที่ลูกหนี้โอนทรัพย์สินไปในราคาถูก (ไม่เอาค่าตอบแทนให้เพียงพอ) ทั้งทรัพย์สินอย่างอื่นก็ไม่มี ดังนั้น พอจะอนุมานจากพฤติการณ์ได้ว่า ลูกหนี้รู้แล้วว่าเป็นทางที่ให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ จึงเป็นการฉ้อฉลที่ถูกต้องพอเพิกถอนได้ (ฎีกา 329/2480, 1111/2500) หรือกรณีที่ลูกหนี้ยกทรัพย์สินให้โดยเสนหา หรือยอมปลดหนี้ที่ตนเป็นเจ้าหนี้ผู้ให้ หรือแม้แต่การสละมรดกไม่ว่าเป็นการสละโดยธรรมหรือโดยพินัยกรรม ฯลฯ จะเห็นได้ว่า นิติกรรมดังกล่าวนี้เป็นการกระทำที่ทรัพย์สินของลูกหนี้ออกจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ และทำให้ลูกหนี้จนลง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นการทำให้ทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันการชำระหนี้ของลูกหนี้ลดน้อยลง ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ

มีข้อสังเกตว่า การสละมรดกนั้นทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลง ทั้งนี้เพราะทรัพย์สินที่ตกเป็นมรดกนั้น ได้เข้ามาอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว นับตั้งแต่เวลาที่เจ้ามรดกตาย ซึ่งแตกต่างกับการที่ลูกหนี้ปฏิเสธการให้โดยเสนหาในระหว่างชีวิต เพราะทรัพย์สินที่ให้นั้นยังไม่ตกเข้ามาอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ผู้รับทรัพย์สินของลูกหนี้มีอยู่อย่างไร หลังการปฏิเสธก็มีอยู่อย่างนั้น ดังนั้น จึงไม่ถือว่าเป็นการทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลง อีกประการหนึ่ง การปฏิเสธการให้ไม่ถือว่าลูกหนี้ได้เข้าทำนิติกรรม⁽²⁾ เมื่อไม่มีนิติกรรม เจ้าหนี้ก็ไม่มีทางที่จะเพิกถอนนิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉลได้เลย

1 les actes qui font sortir du patrimoine du débiteur des biens sans contrepartie suffisante....., peuvent être révoqués par l'action paulienne

2 กล่าวคือสัญญาที่นั้นเกิดขึ้นโดยคำเสนอของฝ่ายผู้ให้ และคำสนองของฝ่ายผู้รับ ซึ่งทั้งคำเสนอและคำสนองต่างเป็นนิติกรรม แต่การปฏิเสธการให้นั้น ถือเป็นการไม่ทำคำสนอง หรือไม่ทำนิติกรรมนั่นเอง (ดู ศ.จิตติ ตังศภัทย์ กฎหมายแพ่ง ลักษณะนิติกรรมหนี้ หน้า 450)

9. ส่วนปัญหาเกี่ยวกับนิติกรรมที่จะขอเพิกถอนได้นั้น นิติกรรมที่จะขอเพิกถอนนี้ไม่หมายความเฉพาะนิติกรรมจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินเท่านั้น นิติกรรมที่ลูกหนี้สละสิทธิหรือประโยชน์หรือทรัพย์สินใดที่ได้ไว้แล้ว⁽¹⁾ เช่น ปลดหนี้ให้ หรือสละมรดก ก็อยู่ในความหมายที่ว่า "นิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำลง.." ที่เจ้าหนี้ชอบที่จะขอเพิกถอนได้ ทั้งนี้เพราะการปลดหนี้ก็ดี การสละมรดกก็ดีเป็นการกระทำอันเป็นเหตุให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลง

สำหรับนิติกรรมที่จะขอเพิกถอนได้นี้มีปัญหานั้น่าจะพิจารณา 3 ข้อด้วยกันคือ

(1) การที่ลูกหนี้เลือกชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่งไป ทำให้เจ้าหนี้คนอื่นเสียหายไม่ได้รับชำระหนี้ เจ้าหนี้คนอื่นจะขอเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้หรือไม่

(2) ลูกหนี้รู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ แต่ยังไปทำนิติกรรมก่อนที่ขึ้นอีก มีปัญหาว่าเจ้าหนี้คนก่อนจะขอให้เพิกถอนนิติกรรมนั้นได้หรือไม่ และ

(3) เจ้าหนี้ที่มีหลักทรัพย์ของลูกหนี้ให้ไว้ประกันการชำระหนี้ เช่น เจ้าหนี้จำนองคนแรกจะขอเพิกถอนนิติกรรมที่ลูกหนี้จะนำทรัพย์สินนั้นไปจำนองให้บุคคลอื่นอีก เป็นครั้งที่สองได้หรือไม่

ปัญหาแรก ลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายคนและลูกหนี้เลือกชำระหนี้ให้เจ้าหนี้บางคนตามกฎหมายโรมันและกฎหมายฝรั่งเศส⁽²⁾ ถือว่าเจ้าหนี้เพิกถอนไม่ได้ เพราะเป็นหน้าที่ของลูกหนี้ที่จะต้องชำระ และทางฝ่ายเจ้าหนี้ผู้รับชำระหนี้ก็มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตามกฎหมาย ไม่เกี่ยวกับการจำหน่ายจ่ายโอน ที่จะมีการขอเพิกถอนแต่ประการใด และเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การชำระหนี้ไม่ได้ทำให้กองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลงแต่ประการใด กล่าวคือไม่ได้ทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้เพิ่มขึ้นหรือลดลง (ni enrichissement, ni appauvrissement)

1 ฎีกาที่ 797/2489

2 ประมวลแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1167

ซึ่งหมายความว่า การชำระหนี้ นั้น ถึงแม้จะทำให้ทรัพย์สินในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดลง แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้หนี้ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ลดลงตามไปด้วยนั่นเอง (1)

อย่างไรก็ตาม การชำระหนี้ของลูกหนี้ อาจจะถูกเพิกถอนได้ ถ้าหากปรากฏว่า ได้มีการสมยอมกันระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ทำให้เจ้าหนี้อื่น ๆ เสียเปรียบเพราะว่า ถึงแม้ลูกหนี้จะมีทรัพย์สินไม่พอชำระแก่เจ้าหนี้ทุกคนก็ตาม แต่เจ้าหนี้ทุกคนก็มีสิทธิได้รับชำระหนี้ เจลีย์ถามส่วนทั่วกัน ฉะนั้นการที่ลูกหนี้มาเลือกชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้รายใดรายหนึ่ง โดยที่เจ้าหนี้ผู้นั้นรู้ถึงการเสียเปรียบของเจ้าหนี้อื่น ๆ แล้ว เจ้าหนี้ขอเพิกถอนได้

ปัญหาที่สอง ที่ว่าลูกหนี้นียากจนอยู่แล้วยังไปทำนิติกรรมก่อหนี้ขึ้นใหม่อีก เจ้าหนี้คนก่อนจะขอเพิกถอนนิติกรรมที่ลูกหนี้ก่อขึ้นใหม่ได้หรือไม่ ปัญหา นี้ จริงอยู่ที่ลูกหนี้ไปก่อหนี้ขึ้นใหม่ ทำให้ส่วนเฉลี่ยของเจ้าหนี้ต่าง ๆ ลดน้อยลง แต่ก็อย่าลืมว่าลูกหนี้ยังมีสิทธิจัดการทรัพย์สินของตนอยู่ ห้ามลูกหนี้จับจ่ายใช้สอยทรัพย์สินที่มีอยู่เสียทุกอย่าง ลูกหนี้ก็จะทำอะไรไม่ได้เลย และคงที่ใดกล่าวมาตอนต้นแล้วว่า การเพิกถอนการฉ้อฉล เป็นแต่เพียงมาตรการควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น ฉะนั้นจะนำมาตรการดังกล่าวมาควบคุมการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่ได้ นักกฎหมายบางท่าน (2) ให้ความเห็นว่าปัญหานี้ไม่อยู่ในบังคับ มาตรา 237 กล่าวคือ การเพิกถอนในมาตรา 237 เป็นกรณีที่ทำให้ลูกหนี้จวนลง โดยการจำหน่าย จ่ายโอนหรือสละประโยชน์ แต่การไปก่อหนี้ขึ้นใหม่ เป็นการเพิ่มภาระผูกพันหนี้ขึ้นใหม่ หากใช้เป็นการทำให้ลูกหนี้นียากจนลงโดยการ จำหน่าย จ่าย โอน หรือสละประโยชน์แต่ประการใด

อย่างไรก็ตาม ถ้าปรากฏว่าหนี้ที่ก่อขึ้นใหม่ เป็นการแสดงเจตนาลวง ก็ย่อมตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 155

1 Boris Starck ; Droit Civil หน้า 786-787 และดู ศ.จิตติ ดิงศภีพิย์

หลักกฎหมายแห่งลักษณะนิติกรรมและหนี้ หน้า 456

2 ศ. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 หน้า 956

ปัญหาที่สาม เจ้าหนี้เจ้านองคนแรกจะขอเพิกถอนนิติกรรมที่ลูกหนี้ นำทรัพย์สินที่ได้รับ
จำนองไว้ไปจำนองแก่บุคคลอื่นอีก เป็นครั้งที่สองได้หรือไม่

ปัญหานี้มีข้อน่าสังเกตว่า ตาม ป.พ.พ.การที่ลูกหนี้ นำทรัพย์สินที่ติดจำนอง ออกจำนอง
เป็นครั้งที่สอง ถือว่าเป็นการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งลูกหนี้มีสิทธิทำได้ และ ป.พ.พ.ยังบัญญัติ
ให้เจ้าหนี้เจ้านองคนแรกมีบุริมสิทธิก่อนเจ้าหนี้เจ้านองคนหลัง จึงไม่ทำให้เจ้าหนี้เจ้านองคนแรกเสีย
เปรียบ ดังนั้น เจ้าหนี้เจ้านองคนแรกเพิกถอนไม่ได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในปัญหาที่สอง

10. โฉนดหลักแล้ว นิติกรรมที่จะถูกเพิกถอนได้นั้นต้องเป็นนิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็น
ทรัพย์สิน แต่ถ้านิติกรรมนั้นมีได้มีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นทรัพย์สินแล้ว ก็เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 237
วรรคสอง เจ้าหนี้เพิกถอนไม่ได้ อันได้แก่นิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในทางก่อให้เกิดสิทธิในครอบครัว หรือ
เกี่ยวกับฐานะของบุคคล เช่น การรับรองบุตรหรือการสมรสซึ่งถึงแม้ว่า การรับรองบุตรหรือ
การสมรสนั้นจะต้องใช้จ่ายเงินในการดูแลเลี้ยงดูบุตรหรือภรรยา จนไม่พอชำระหนี้ก็ตาม เจ้าหนี้
จะเข้ามาขอเพิกถอน การรับรองบุตรหรือการสมรสนั้นไม่ได้⁽¹⁾

อนึ่ง ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้จะขอบังคับคดียึดเอาไม่ได้ ตามประมวลวิธีพิจารณาความ
แพ่งหรือตามกฎหมายพิเศษ เจ้าหนี้จะขอเพิกถอนนิติกรรม ในทรัพย์สินดังกล่าวที่ลูกหนี้ได้ จำหน่าย
จ่าย โอน ไปหรือสละประโยชน์ไปไม่ได้

11. การฟ้องขอเพิกถอนการฉ้อฉลนี้ เจ้าหนี้ต้องฟ้องผู้ใดกลางอกเป็นจำเลย ต่อศาล⁽²⁾
ในนามของตนเอง โดยไม่ต้องเรียกลูกหนี้เข้ามาในคดีอย่างเช่น การใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้

1 ให้คู่สิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นการส่วนตัวของลูกหนี้โดยแท้ ตามมาตรา 233 ประกอบด้วย
ซึ่งมีลักษณะที่ใกล้ชิดกันมาก

2 เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการร้องขอให้ศาลเพิกถอนการฉ้อฉล เพราะมาตรา 237 บัญญัติว่า
"เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ นิติกรรมใด ๆ"

และเมื่อนิติกรรมถูกเพิกถอนแล้ว ทรัพย์สินรวมทั้งคอกผลของทรัพย์สินกลับมาเป็นของลูกหนี้ตามเดิม ในส่วนที่เกี่ยวกับคอกผลของทรัพย์สินที่ตกคืนนี้ ถ้าผู้ไต่กลางออกสุจริต ย่อมจะได้ออกผลอันเกิดแต่ ทรัพย์สินนั้นตลอดเวลาที่ยังสุจริต แต่หาผู้ไต่กลางออกไคร้มาแต่แรกกว่าจะตกคืนทรัพย์สิน ถือว่าเป็นผู้ ทุจริตมาแต่ตนยอมไม่มีสิทธิจะได้ออกผลแห่งทรัพย์สินนั้น ฯลฯ (มาตรา 415) การกระทำไม่สุจริต ของผู้ไต่กลางนี้อาจจะถูกฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ในความรับผิดชอบทางละเมิด⁽¹⁾ อนึ่ง ผู้ไต่กลางนี้แม้จะไม่สุจริตก็ตาม เมื่อนิติกรรมถูกเพิกถอนไปแล้ว ก็อาจจะมาเป็นเจ้าหนี้ในกอง ทรัพย์สินของลูกหนี้ได้⁽²⁾ ในเมื่อลูกหนี้ยังต้องรับผิดชอบอยู่ จากผลของนิติกรรมที่ถูกเพิกถอน ไป หรือในกรณีที่ลูกหนี้สละยอมชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้บางคน เมื่อได้มีการเพิกถอนการชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้ที่ถูกฟ้องเพิกถอนก็ยังคงเป็นเจ้าหนี้ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ โดยขอรับชำระหนี้เฉลี่ย หนี้กับเจ้าหนี้อื่น ๆ

มีข้อสังเกตว่า เจ้าหนี้ อาจไม่จำเป็นต้องฟ้องผู้ไต่กลางออกต่อศาลเป็นคดีต่างหาก ตามที่ไต่กลางมาแล้วข้างต้น กล่าวคือ เจ้าหนี้ อาจฟ้องลูกหนี้ในเรื่องหนี้สินของตนและเมื่อชนะ คดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ก็ย้ายทรัพย์สินที่ลูกหนี้ได้ทำนิติกรรมโอนไปให้ผู้ไต่กลางออก โดยผู้ไต่กลางออกจะร้องขอทรัพย์สินนั้นมาว่าตนได้รับโอนมาแล้ว แต่เจ้าหนี้ผู้ยึดต้องอ้างว่าการโอน ไปเป็นของผู้ร้องขอทรัพย์สินนั้นเป็นนิติกรรมการฉ้อฉล และถ้าความปรากฏว่าเป็นการฉ้อฉลตาม มาตรา 237 จริง ศาลก็ยกคำร้องขอทรัพย์สินของผู้ไต่กลางออกไป

1 Civ. 19 AV. 1967 : D. 1967. somm. 73.

2 ขอรับชำระหนี้โดยเฉลี่ยหนี้กับเจ้าหนี้อื่น ๆ

มาตรา 238 การเพิกถอนค้ำกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้น ไม่อาจ
กระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันใดมาโดยสุจริตก่อน เริ่มฟ้องคดี
ขอเพิกถอน

อนึ่ง ความที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าสิทธินั้นได้
มาโดยเสนาหา

มาตรา 238 ได้บัญญัติถึงผลระหว่างเจ้าหน้าที่กับบุคคลภายนอกว่าการเพิกถอนการ
ฉ้อฉล ตามมาตรา 237 ที่ไต่กล่าวมาจะมีผลต่อบุคคลภายนอกเพียงใด

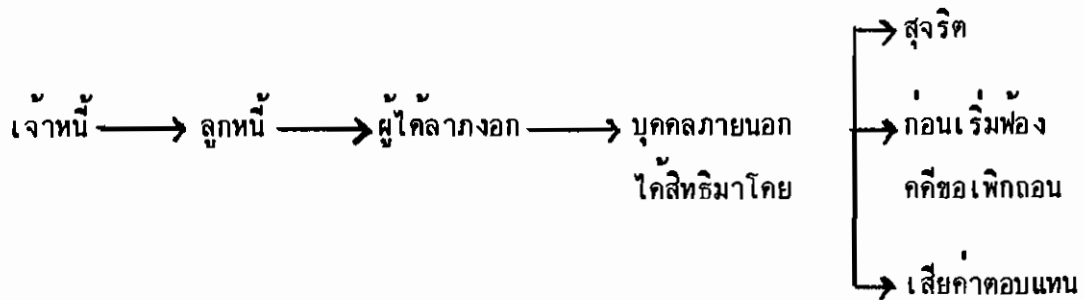
บุคคลภายนอก ตามมาตรา 238 นี้ หมายถึงบุคคลผู้ได้รับโอนจากผู้ใดกลางนอกโดย
ตรงรวมทั้งบุคคลใด ๆ ก็ตามที่ได้รับโอนกันต่อ ๆ ไป⁽¹⁾ โดยเจ้าหน้าที่จะฟ้องขอเพิกถอนต่อ
บุคคลภายนอกโดยตรงไม่ได้ เจ้าหน้าที่จะต้องฟ้องผู้ใดกลางนอกก่อน และเมื่อการฉ้อฉลได้ถูกเพิกถอน
ตามมาตรา 237 แล้ว ก็มาพิจารณาในปัญหาต่อไปว่าผลแห่งการเพิกถอนจะพึงมีต่อบุคคลภายนอก
เพียงใด มาตรา 238 บัญญัติว่า "การเพิกถอนค้ำกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้นไม่อาจกระทบกระทั่ง
ถึงสิทธิของบุคคลภายนอก อันใดมาโดยสุจริต ก่อนเริ่มฟ้องคดีเพิกถอน"

อนึ่ง ตามที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสนาหา

จากบทบัญญัติมาตรา 238 นี้ จะเห็นได้ว่าบุคคลภายนอกที่จะพึงได้รับความคุ้มครอง
ได้แก่บุคคลภายนอกที่ได้สิทธิมาโดยสุจริต ก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน ตามมาตรา 238 วรรคแรก
และจะต้องเสียค่าตอบแทนด้วย กล่าวคือ จะต้องไม่ใช่เป็นสิทธิที่ได้มาโดยเสนหานั้นเอง ตาม
มาตรา 238 วรรคสอง

1 ศ. ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 หน้า 980

แผนภูมิที่บุคคลภายนอก จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 238

อนึ่ง ที่ไต่กล่าวมาข้างต้น หมายถึงกรณีที่ไต่ได้มีการเพิกถอนการฉ้อฉล ตามมาตรา 237 แล้ว ถึงจะมาพิจารณาตามมาตรา 238 ต่อไปว่าบุคคล ภายนอกจะได้รับความคุ้มครองหรือไม่เพียงใด แต่หากปรากฏว่าเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ไม่อาจร้องขอเพิกถอนการฉ้อฉล ตามมาตรา 237 แล้ว⁽¹⁾ ก็ไม่มีประเด็นที่จะต้องมาพิจารณาในมาตรา 238 อีกต่อไป เช่น ผู้ไต่กลางอก ได้รับโอนทรัพย์สินมาจากลูกหนี้โดยเสียค่าตอบแทน และสุจริต เป็นผลให้เจ้าหนี้ไม่สามารถฟ้องขอเพิกถอนตามมาตรา 237 ได้แล้ว แม้อันต่อมาผู้ไต่กลางอกจะโอนทรัพย์สินนั้นต่อไปให้บุคคลภายนอก โดยบุคคลภายนอกผู้รับโอนก่อนนั้นไม่สุจริต หรือรับไว้โดยเสนาหากก็ตาม บุคคลภายนอกนั้นก็ได้รับทรัพย์สินนั้นโดยสมบูรณ์ ไม่ต้องพิจารณามาตรา 238 อีกต่อไป

1 คู่มือกฎหมายที่ ผู้ไต่กลางอกได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 237

มาตรา 239 การเพิกถอนนั้นยอมได้เป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้หมด
ทุกคน

มาตรา 239 ได้บัญญัติถึงผลระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกันเองเมื่อได้มีการเพิกถอนนิติกรรม
ที่เป็นการฉ้อฉลแล้ว กล่าวคือ มาตรา 239 บัญญัติว่า "การเพิกถอนนั้นยอมได้เป็นประโยชน์แก่
เจ้าหนี้หมดทุกคน" ซึ่งหมายความว่า เมื่อได้มีการเพิกถอนนิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉลแล้ว ทรัพย์
สินใด ๆ ซึ่งมีผู้ได้รับไปจากนิติกรรมที่ถูกเพิกถอนนั้น จะต้องกลับคืนมาสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้
ตามเดิม โดยเจ้าหนี้อื่น ๆ เข้ามาขอเฉลี่ยหนี้จากทรัพย์สินนั้นได้ เจ้าหนี้ผู้ฟ้องขอเพิกถอนจะเอา
ชำระหนี้จากทรัพย์สินนั้นเสียคนเดียวไม่ได้ ทั้งนี้เพราะว่าการเพิกถอนการฉ้อฉลเป็นการใช้สิทธิ
ควบคุมกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ไม่ใช่เป็นการบังคับชำระหนี้ ตามที่ได้อธิบายมาแล้วนั่นเอง

อนึ่ง ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้หมายถึงกรณีที่ได้มีการฟ้องขอเพิกถอนการฉ้อฉล เป็นคดี
ต่างหาก ซึ่งการเพิกถอนนั้นยอมเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทุกคน แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหนี้ได้ฟ้อง
ลูกหนี้ในหนี้สินของตน และเมื่อขณะคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ได้นำยึดทรัพย์ของลูกหนี้ที่โอน
ไป โดยขาดค้ำกับผู้รับโอน เมื่อมีการร้องขอชดเชยทรัพย์ และศาลยกคำร้องขอชดเชยทรัพย์ของผู้รับโอนเสีย
จนเจ้าหนี้อื่นทรัพย์สำเร็จ ในกรณีนี้เจ้าหนี้อื่น ๆ มักจะไม่มีเวลาหรือโอกาสมาฟ้องขอส่วนเฉลี่ย
ทรัพย์ เพราะเจ้าหนี้ที่จะมาฟ้องขอเฉลี่ยทรัพย์ที่ยึด จะต้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และต้อง
ร้องก่อนที่ได้ขายทอดตลาด ฉะนั้น ในกรณีโอกาสของเจ้าหนี้อื่นที่จะเฉลี่ยทรัพย์ที่ยึด จึงมีน้อย
เต็มที

แต่ถ้าได้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้วและได้ร้องขอเฉลี่ยในเวลาอันควรแล้ว
ทรัพย์ของเจ้าหนี้ที่ได้คืนมาจากการชนะคดีร้องขอชดเชยทรัพย์ก็ต้องเอามาเฉลี่ยกันตามมาตรา 239⁽¹⁾

1 พระยาวิทูรย์ ป.พ.พ. บรรพ 2 หน้า 884-885

มาตรา 240 การเรียกร้องขอเพิกถอนนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นปีหนึ่งนับแต่เวลาที่เจ้าหนี้ไคร้รู้ตนเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน ฤๅพ้นสิบปีนับแต่ไต่ทำนติกรรมนั้น

สำหรับอายุความการเพิกถอนการฉ้อฉล ตามมาตรา 240 นี้ เป็นอายุความพิเศษ⁽¹⁾ กล่าวคือ การเรียกร้องขอเพิกถอนนั้นท่านมิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้นหนึ่งปี นับแต่เวลาที่เจ้าหนี้ไคร้รู้ตนเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน หรือพ้นสิบปีนับแต่ไต่ทำนติกรรมนั้น ซึ่งจากหลักในมาตรา 240 นี้ ได้แบ่งกำหนดเวลาออกเป็น 2 ตอน คือ ถ้าเจ้าหนี้ไคร้รู้ถึงมูลเหตุให้ร้องขอเพิกถอนแล้วต้องฟ้องร้องภายใน 1 ปี นับแต่รู้ แต่ถ้าเจ้าหนี้ไม่รู้ ก็มีกำหนดอายุความ 10 ปีนับแต่ไต่ทำนติกรรม มีข้อสังเกตว่า อายุความตามมาตรา 240 นี้ แตกต่างกับการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามมาตรา 233 ซึ่งไม่มีอายุความพิเศษอะไร ฉะนั้น การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้จะต้องใช้อายุความสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เองและหากอายุความของสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้นั้นขาดไปแล้ว เจ้าหนี้ก็หมดสิทธิที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ต่อไป

1 การเพิกถอนกิจการที่ลูกหนี้ทำก่อนล้มละลาย ตาม พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ.2483 มาตรา 114, 115 ซึ่ง จ.พ.ท.เป็นผู้ร้องขอ จะนำอายุความพิเศษ ตามมาตรา 240 มาบังคับไม่ได้ ต้องใช้อายุความทั่วไปตามมาตรา 164 (ฎีกา 802-805/2513)

สาระสำคัญของตรวจจำในหมวดที่ 2 (ส่วนที่ 4)

1. การฉ้อฉล หมายถึงการทุจริตฉ้อโกงของลูกหนี้ หรือการกระทำของลูกหนี้ที่รู้ดีว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ฉะนั้น นิติกรรมอันเป็นการฉ้อฉล หมายถึงนิติกรรมที่ลูกหนี้ได้กระทำการทุจริตฉ้อโกงเจ้าหนี้ หรือ นิติกรรมใด ๆ ที่ลูกหนี้ได้ทำลงทั้งที่รู้ดีว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ซึ่งเป็นผลให้เจ้าหนี้ขอให้ศาลศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นเสียได้
2. ที่ว่า ต้องมีการเสียเปรียบแก่เจ้าหนี้ หมายถึงลักษณะของนิติกรรมที่ลูกหนี้ทำไปนั้น ทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยถอยลงไป ไม่พอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ หรือเป็นนิติกรรมที่ทำให้ลูกหนี้ยากจนลง
3. นิติกรรมที่จะขอเพิกถอนได้นั้น มิได้หมายความว่าเฉพาะนิติกรรมจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินเท่านั้น นิติกรรมที่ลูกหนี้สละสิทธิ สละประโยชน์ทรัพย์สินใดก็ได้ไว้แล้ว เช่น ปลดหนี้ สละมรดก ก็อยู่ในความหมาย นิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำลง
4. ข้อยกเว้นที่เจ้าหนี้จะขอเพิกถอนไม่ได้ ก็คือนิติกรรม ที่ไม่มีวัตถุประสงค์เป็นทรัพย์สิน มาตรา 237 วรรค 2
5. ผู้ใดลาภงอกจะได้รับความคุ้มครองเมื่อถูกนักขอเพิกถอนก็ต่อเมื่อ สุจริต และ เสียค่าตอบแทน
6. บุคคลภายนอกตามมาตรา 238 จะได้รับความคุ้มครอง ก็ต่อเมื่อ 1. สุจริต 2. เสียค่าตอบแทน และ 3. ก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน
7. การเพิกถอนนั้นย่อมเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทุกคน มาตรา 239
8. การฟ้องขอให้เพิกถอน มิให้ฟ้องร้องเมื่อพ้น 1 ปี นับแต่ที่เจ้าหนี้ได้รู้ต้นเหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน หรือพ้น 10 ปี นับแต่ได้ทำนิติกรรม มาตรา 240

ข้อทดสอบในหมวด 2 (ส่วนที่ 4)

ข้อ 1 นายเอกทำสัญญากู้เงินนายโท 200,000 บาท ก่อนหน้านั้นประมาณ 6 เดือน นายเอกได้จดทะเบียนโอนที่ดินของตน 1 แปลง ราคา 100,000 บาท ให้นายโอมบุตรของตนโดยเสน่หา หลังจากกู้เงินนายโทแล้ว นายเอกได้ทำสัญญากู้เงินนายตรีอีก 200,000 บาท และได้ชำระหนี้ให้นายจัตวาเจ้าหนี้คนหนึ่งไป เป็นเงิน 150,000 บาท ต่อมาปรากฏว่า นายเอกมีทรัพย์สินเหลืออยู่เพียง 75,000 บาท ไม่พอชำระหนี้ให้แก่ นายโทและนายตรี ดังนั้น นายโทจะร้องขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมที่นายเอกโอนที่ดินให้นายโอม ที่นายเอกกู้เงินนายตรี และที่นายเอกชำระหนี้ให้แก่ นายจัตวา ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ธงคำตอบ

ข้อ 1 ตาม ป.พ.พ. มาตรา 237 เจ้าหนี้ที่จะร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนการฉ้อฉลของลูกหนี้ได้ ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ลูกหนี้ได้ทำนิติกรรมอันมีผลเป็นการจำหน่ายโอนทรัพย์สินของลูกหนี้ให้แก่บุคคลอื่น (ทำให้ตนเองยากจนลง)
2. ลูกหนี้รู้อยู่ว่าเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ
3. เจ้าหนี้ต้องพิสูจน์ว่า ในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลากออกแต่การนั้นได้รู้เท่าถึงข้อความจริงอันเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ถ้าเป็นการที่ลูกหนี้ทำให้โดยเสน่หาแล้ว เพียงแต่ลูกหนี้รู้ฝ่ายเดียวก็พอที่จะขอเพิกถอนได้

ข้อเท็จจริงตามปัญหา วินิจฉัยได้ดังนี้

1. กรณีที่นายเอกโอนที่ดินให้นายโอมโดยเสน่หา เป็นการทำนิติกรรมก่อนที่นายเอกจะกู้เงินนายโท ประมาณ 6 เดือน ขณะนั้นนายโอมยังไม่ใช่เจ้าหนี้ จึงมิใช่นิติกรรม

ที่ทำให้นายโทเจ้านี้เสียเปรียบ นายโทไม่มีสิทธิร้องขอให้ศาลเพิกถอน

2. กรณีที่นายเอกกู้เงินนายตรี มีเงื่อนไขที่ลูกหนี้ทำให้ตนเองยากจนลง เพราะนายเอกมิได้จำหน่ายโอนทรัพย์สินให้แก่บุคคลอื่น จึงมีเงื่อนไขที่ทำให้นายโทเจ้านี้เสียเปรียบ นายโทไม่มีสิทธิร้องขอให้ศาลเพิกถอน

3. กรณีที่นายเอกชำระหนี้ให้นายจัตวาเจ้าหนี้คนหนึ่ง ตามสัญญาไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตหรือสมยอมกัน การที่นายจัตวาได้รับชำระหนี้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามกฎหมาย นายโทไม่มีสิทธิร้องขอให้ศาลเพิกถอน